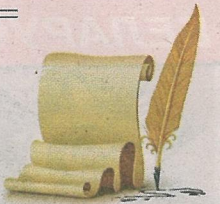

Самая старажытная славянская кніга, выданне Францыска СКАРЫНЫ і музычны рукапіс, багата аздоблены кінавар'ю, — да Дня асветнікаў КІРЫЛА і МЯФОДЗІЯ мы адабралі дзесяць помнікаў славянскага пісьменства, якія можна знайсці ў Нацыянальнай бібліятэцы

Брама кніжных скарбаў

Алесь СУША, намеснік генеральнага дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі:

— Кажучы пра Кірыла і Мяфодзія, звычайна згадваюць кірылічнае пісьменства. Аднак гэта міф. Кірыліцу хутчэй прыдумалі іх паслядоўнікі, а ў далейшым актыўнае скарысталі ўсходнеславянскія плямёны, у тым ліку прадкі сучасных беларусаў, расіян, украінцаў... Запісы арабскіх падарожнікаў дакладна сведчаць аб тым, што людзі на нашых тэрыторыях умелі пісаць яшчэ да таго, як Кірыл і Мяфодзіі вынайшлі сваю граматы і распаўсюдзілі яе. Аднак калі казаць пра кніжнасць, то яна абсалютна дакладна звязана з кірылічным пісьмом. Першыя рукапісы на тэрыторыі Беларусі датуюцца XI стагоддзем. Самы старажытны з іх — Тураўскае Евангелле. Засталося літаральна дзесяць аркушаў. На жаль, у Беларусі не захавалася ніводнага старажытнага рукапісу мясцовага паходжання. Самыя старажытныя помнікі, якія захоўваюцца ў фондах Нацыянальнай бібліятэкі, — гэта арабскія рукапісы. Самыя старажытныя рукапісныя кнігі кірылічнай традыцыі з тых, што захаваліся ў нашай краіне, датуюцца XV стагоддзем.

Усе славянскія народы, якія карыстаюцца кірылічным алфавітам, 24 мая адзначаюць Дзень славянскага пісьменства. У нашай краіне ён святкуецца з 1986 года. Дата абраная невыпадкова — у гэты дзень праваслаўная царква ўшаноўвае роўнаапостальных Мяфодзія і Кірыла, асветнікаў і прапаведнікаў хрысціянства. Браты ўнеслі вялікі ўклад у развіццё славянскага грамадства, яго культуру. Пісьменнасць, створаная імі ў IX стагоддзі, дазволіла захаваць лепшыя старонкі нашай гісторыі, біяграфіі вялікіх людзей. Напярэдадні важнай даты мы склалі спіс самых рэдкіх і ўнікальных кніг — узораў славянскага пісьменства, якія захоўваюцца ў фондах Нацыянальнай бібліятэкі.

Мінея службовая. Беларускі рукапіс XV стагоддзя

Самая старажытная славянская кніга ў фондах Нацыянальнай бібліятэкі. Яна выкарыстоўвалася ў храмах для набажэнстваў. Доўгі час захоўвалася ў бібліятэцы Куцеінскага манастыра пад Оршай, які лічыўся адным з цэнтраў беларускай кніжнасці. Мінеі — зборнікі, прызначаныя для хатняга ці келейнага чытання. Яны змяшчаюць тэксты жыццёнага і павучальнага характару.

«Тайная тайных, або Арыстоцелевы вароты», XVI стагоддзе

Рукапіс у драўляным пераплёце, абцягнутым скурай і металічнымі зашчэпкам. Адзін з найцікавейшых беларускіх рукапісаў свайго часу з тэкстамі філасофскага, гістарычнага, астралагічнага і іншага зместу. Ён напісаны на старабеларускай мове і змяшчае жыццёвыя павучанні па розных пытаннях — ад палітыкі да алхіміі, якія Арыстоцель нібыта выкладаў свайму вучню Аляксандру Македонскаму.

Беларускае рукапіснае Чатырохевангелле XVI стагоддзя

Рукапіс паходзіць з Наваградка-Літоўскага і мае вельмі цікавы пераплёт, абцягнуты зялёным аксамітам. Металічныя пазалочаныя накладкі на пераплётных вечках мелі форму чатырох евангелістаў па вуглах і распяцця ў цэнтры. На жаль, яны не захаваліся. Вобраз мае ціснёны арнамент са слядамі залачэння. У самім рукапісе змешчаны вельмі прыгожыя застаўкі з раслінным арнаментам, а загаловкі напісаны так званай вяззю, якую сёння мала хто можа чытаць.

Стараверскі музычны рукапіс на крукавых нотах, канец XVIII стагоддзя

Нотны рукапіс старавераў, якія спрабавалі захаваць старажытную традыцыю абсалютна ва ўсім, не ўводзячы нічога новага. У тым ліку яны максімальна захоўвалі старажытныя падыходы да афармлення кнігі. Замест нотна-лінейнай сістэмы запісу музыкі, якая існавала ў Еўропе з XV стагоддзя, стараверы захавалі старажытную крукавую натацыю ажно да XX стагоддзя.

Нотна-лінейны ірмалой, XVII стагоддзе

Музычны рукапіс беларускіх уніятаў, прызначаны для выкарыстання ў храме падчас набажэнства. Ён змяшчае ўнікальныя тэксты і цікавыя развагі на палях нахшталь «Хто хочет прэмудрасцяў і скаці, тому подобает мало спаці і от вина ўцікаці». Некаторыя запісы зроблены кінавар'ю — самым распаўсюджаным ртутным мінералам прыгожай пунсвай афарбоўкі, які быў вельмі папулярны ў Сярэднявеччы. Нават сёння запісы, зробленыя кінавар'ю, не страцілі колер і выглядаюць амаль як новыя.

«Страсці Хрыстовыя», XIX стагоддзе

Рукапіс старавераў расказвае пра апошнія дні жыцця Ісуса Хрыста, перыяд яго найбольшай пакуты і славы. Адметнасць кнігі — багатае малюнкаў, бо ілюмінаваных рукапісаў захавалася вельмі мала.

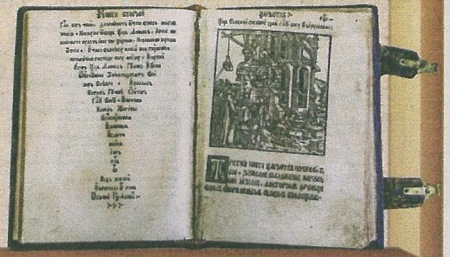
«Літургікон, або Служэбнік», Вільня — Супрасль, 1692–1695 гады

Першая кніга, выдадзеная знакамітай Супрасельскай друкарняй. Гэта кніга для набажэнстваў, прызначаная для святара і дыякана праваслаўнай і ўніяцкай царквы, змяшчае нязменлівыя службы (літургія, вячэрня, ютрань). Адметная асаблівасць літургікона — прыгожы тытульны ліст, аздоблены гравюрамі па метале вядомага ў свой час беларускага мастака Лявонція Тарасевіча.

«Кнігі царстваў», Францыск Скарына. Прага, 1518 год

Да пачатку XX стагоддзя на тэрыторыі Беларусі не засталася ніводнага кнігі Францыска Скарыны. Усе яны ў розны час былі знішчаны ці вывезены за мяжу. Паводле даследаванняў Нацыянальнай бібліятэкі, у розных установах свету захоўваецца каля 520 экзэмпляраў выданняў беларускага першадрукара. Дзесяць экзэмпляраў кнігі Францыска Скарыны былі куплены НБ амаль сто гадоў таму ў аднаго калекцыянера ў Ленінградзе. Гэтыя выданні да нашага часу з'яўляюцца адзінымі ў дзяржаўных фондах Беларусі.

«Собраніе припадков краткое». Супрасль, 1722 год

Падручнік багаслоўя на старабеларускай мове. Цудоўна аформлена і выйшла вельмі вялікім тыражом і шматкова перавыдавалася ў XVIII стагоддзі. Гэта кніга была выдадзена паводле пастановаў Замойскага сабора ў 1722 годзе ў друкарні Супрасельскага базільянскага манастыра. Некалькі раздзелаў рэгламентавалі правілы хрышчэння і шлюбу. Гэта амаль катэхізіс у пытаннях і адказах. Выданне напісана на добрай старабеларускай мове, зразумелай нават сучаснаму чалавеку.

Магілёўскае выданне «Жыццяў святых» Дзмітрыя Растоўскага, 1702 год

Каштоўны беларускі кніжны помнік — адзін з самых папулярных твораў сярод праваслаўных хрысціян на працягу некалькіх стагоддзяў. Асаблівасць выдання — наяўнасць на тытульным лісце гравюры Магілёва, што важна для знаўцаў і даследчыкаў гісторыі Беларусі. На адвароце тытульнага ліста знаходзіцца гравюра «Богаўленне». Кніга аформлена застаўкамі, канцоўкамі, ініцыяламі, а таксама наборным арнаментам.

